

אלבר קאמי - "הדבר"

אלבר קאמי "הדבר" (תרגמה מצרפתית - אילנה המרמן), הוצאת עם עובד, תשס"ב-2001, 270 עמ'

ספרו של אלבר קאמי הוא אחד התיאורים הספרותיים הטובים ביותר למגפה. המאורעות מבוססים במידת מה על היסטוריה אמיתית. בשנת 1847 **אכן פרצה מגפת כולרה באוראן**. זוהי העיר השנייה בגודלה באלג'יריה ולה היסטוריה עתיקה של למעלה מאלף שנה. העיר הייתה מרכזם של התושבים האירופאיים במדינה והם היוו בה למעשה את רוב האוכלוסייה (רובם נמלטו במלחמת העצמאות של אלג'יריה). היותה עיר מעין אירופאית היא כנראה הסיבה שקאמי בחר למקם דווקא שם את סיפורו.

הרומן מתחיל לאיטו. בתחילה מתגלות מספר חולדות מתות שמספרן הולך וגדל בקצב מעריכי. אחריהן מתגלה המחלה בפרברים העניים והמזוהמים כך שעשירי העיר עדיין מקווים שזו תפסח עליהם. אולם מהר מאוד מגלים כולם שמלאך המוות פועל בשוויוניות מדהימה. כל בני התמותה זהים לפניו, עשירים ועניים, זקנים וילדים, נשים וגברים, צדיקים ורשעים, סוהרים ואסירים, חיילים ואויבים. למגיפה 'דין צדק' שכנגדו כולם עומדים חסרי אונים. קאמי מפליא לתאר את תגובתם של האזרחים שאינם מאמינים בגורל שנפל בחלקם.

”מגפות הן דָּבָר נפוץ, אבל כשהן נחתות על ראשך, אתה מתקשה להאמין בהן. מספר מגפות הַדָּבָר שידע העולם אינו נופל ממספר המלחמות ואף על פי כן, מגפות דָּבָר ומלחמות מוצאות תמיד את בני האדם מופתעים... כשפורצת מלחמה, האנשים אומרים ”זה לא ימשך הרבה זמן, זה טיפשי מדי.” ואמנם אין ספק שהמלחמה היא דבר טיפשי מדי, אבל אין זה מונע בעדה מלהימשך זמן רב... המגפה אינה לפי שיעור מידתו של האדם, לכן הוא אומר לעצמו שהיא דבר לא ממש, חלום רע שיחלוף. אבל לא תמיד הוא חולף, ומחלום רע לחלום רע, האדם הוא שחולף, ובראש ובראשונה ההומניסטים, מפני שלא נקטו אמצעי זהירות.”

התגובה הממסדית היא התגובה הקלאסית במקרה של מגפה. דהיינו, בידודה של העיר מהעולם החיצון, אין יוצא ואין בא. לאחר מכן, ישנו בידוד 'בתוך הבידוד'. רובעים בתוך העיר שגם מתוכם ואליהם אין יוצא ואין בא. השוכנים ברבעים המבודדים מקנאים במצבם של שאר האזרחים ברובעים הלא מבודדים, והלא מבודדים מרגישים ברי מזל כי עדיין יכולים הם להסתובב בעיר. בתחתית הרשימה נמצאים בני המשפחה של המתים בַּדָּבָר. לא די שאהוביהם מתו אלא שהם, החיים עדיין, צריכים כעת להיכנס לְסֶגֶר במחנות אוהלים השוכנים באצטדיון המרכזי של העיר. לאלו נלווים תיאורים לא מלבבים במיוחד של הקבורות ההמוניות שהתחילו בצורה המקובלת והמכובדת והמשיכו בקברי אחים המתופעלים בדרך תעשייתית כמעט. וכמובן, הסדר והחוק נאכפים בתקיפות ע"י חיילים ונשקים, כולל יריות במפירי הסדר או באלו המנסים להימלט מן העיר.

אולם עיקרו של הרומן איננו תיאור הדבר אלא תיאורם של האנשים המתמודדים עימו. בראש ובראשונה ד"ר רייה. רופא שיש לו בעיות אישיות משלו (אשתו חולה קשה מחוץ לעיר). למרות זאת, הוא עושה כל שניתן להילחם באומץ ובנחישות נגד הַדָּבָר. במודע הוא לוקח על עצמו את סיכוניהם של אנשי הרפואה. ד"ר רייה איננו שואל שאלות פילוסופיות על החיים והמוות והתכלית שבהם. הוא רואה מחובתו להילחם במגפה מסיבות הומניות ואהבת אדם. כרגע ישנה מציאות שיש לפעול נגדה בכל הדרכים. המוות והמחלה הם גרועים ורעים ומחייבים פעולה. כל שאר השאלות הגדולות של היקום תדחנה עד שזו תבוא על פתרונה.

דרך אחרת היא דרכו של הכומר פֶּנְלוּ. כנוצרי מאמין הוא איננו מוכן לפקפק בדרכי האל. לשיטתו, יש סיבה לכל סבל, כולל סבלם של ילדים וחפים מפשע. כל תופעה בעולמנו היא חלק מתוכנית אלוהית גם אם תכליתה איננה ידועה לנו. בשורה של מעין דרשות הוא מסביר את דעתו שגם אם קשה לקבלה, ההיגיון בה מובן. קאמי איננו מסכים לו ושם את מילותיו בפי ד"ר ריִיָה: **"אבל כיוון שהמוות הוא ששולט בסדרי בראשית, אולי מוטב לאלוהים שלא נאמין בו ושנילחם במוות בכל כוחותינו, בלי לשאת את עינינו אל השמים האלה שהוא שותק שם"**.

וישנן גם דרכים אחרות להתמודדות עם הרעה. בין שאר גיבורי הספר עולה דמותו של קוטאר. מעין עבריין המתחמק מן החוק. הוא דווקא שמח עם המגפה. בעת חירום ומצוקה, איש איננו שם לב אליו ואל עברו. הוא נראה כמייצג את אותם הפורחים דווקא בשעות מצוקה, לא תמיד מסיבות טובות. דרך התמודדות אחרת היא הדרך המדעית, ניסיונות קדחתניים למצוא את 'הנסיוב הנכון' שישים קץ למחלה בכוח התבונה האנושית (לא בהצלחה יתירה). ויש את אלו שרוצים לברוח מהעיר, בנימוקים ראויים פחות או יותר. כל אלו מהווים מעין שיקוף של התגובה האנושית לצרה הנופלת על האנושות.

בסופו של דבר הדֶּבֶר מפסיק די בפתאומיות. אין לנו תשובה ברורה לאן נעלמה המחלה, כשם שאין לנו תשובה ברורה מהיכן הגיחה. מה שנותר לנו הוא רק לתמוה אלו מדרכי ההתמודדות בו הייתה ראויה יותר. ובנקודה זו תשובתו של קאמי ברורה למדי. אין לנו מנוס אלא להתמודד עם הדבר בדרכים הפתוחות לפנינו, ובעיקר דרכו של הרופא.

המחבר אלבר קאמי (1913-1960), הוא יליד אלג'יריה וגדל שם בעוני (אביו נהרג במלחמת העולם הראשונה). במלחמת העולם השנייה ערך את עיתון המחתרת הצרפתית, ואחריה היה פעיל במאבק למען זכויות האדם ונגד עונש המוות. בניגוד לרבים מעמיתיו התנגד נחרצות לקומוניזם הרוסי

בסופו של דבר הדֶּבֶר מפסיק די
בפתאומיות. אין לנו תשובה
ברורה לאן נעלמה המחלה, כשם שאין
לנו תשובה ברורה מהיכן הגיחה. מה
שנותר לנו הוא רק לתמוה אלו מדרכי
ההתמודדות בו הייתה ראויה יותר.

למרות השקפותיו הסוציאליסטיות. בשנת 1957 קיבל פרס נובל לספרות, ובשנת 1960 נהרג בתאונת דרכים. כתביו נעים בין ספרות לפילוסופיה וגם בספר שלפנינו מופיעים הגיגים לא מעטים. חלקם לא קלים לקריאה, אך המאמץ שווה.

קאמי החל לכתוב את ספרו בזמן הכיבוש הגרמני אך פרסם אותו רק בשנת 1947 לאחר סיום המלחמה. רבים ראו לכן את הדבר כמטפורה לפשיזם ושאר מרעין בישים. פרשנות זו אף יכולה להסביר את סיום הספר שזה נוסחו:

”שעה שהקשיב ריִּיָה לצהלות השמחה העולות מן העיר, זכר שהשמחה הזו עודנה בסכנה. שכן הוא ידע את מה שלא ידע ההמון הצוהל הזה, את מה שכתוב בספרים, שחיידק הדֶּבֶר לא מת ולא נעלם לעולם, שיכול הוא להיות שקוע בשינה עשרות שנים ברהיטים ובמצעים, שמחכה הוא בסבלנות בחדרים, במרתפים, במזוודות, בממחטות ובין הניירות, ואפשר שביום מן הימים, לאסונם של בני האדם וכדי ללמדם לקח, יעורר הדֶּבֶר אל חולדותיו וישלח אותן למות בעיר מאושרת.”

מומלץ לכל מי שרוצה להכיר את יצירתו של קאמי, ולהכיר בכלל ספרות טובה משולבת פילוסופיה.